

Juhász Kristóf

A göcseji járótolgy

Az egykoron folyói méltósággal büszkélkedő Kerka-patak környéke, és valahai vízgyűjtő területe, vagyis a Kerka-vidék, azaz Hetés, másszóval Nyugat-Göcsej, éjente, különösen párás, esős időben ősi lények járta, titokzatos birodalom. E vidék egykori szellemi központja, sőt, a mondák szerint egész Göcsej-ország fővárosa a ma Lasztonya községhez tartozó, Kámaháza-pusztá néven ismert terület. A Kerka-, illetve a Válicka-patakat övező szittyós ligeterdőkben bolyongó, elszánt vándor a gyertyánok (*Carpinus*) és enyves égerek (*Alnus glutinosa*) mellett óriási kocsányos tölgyekre (*Quercus robur*) bukkan itt, aztán órákig elhallgatja, miképp lüktetnek a gyökerek, mint morajlik a törzs, és mint reszket a barkás, puha tengelyű, lelógó füzérvirágzat a föld vén méhéből rettentő erővel áramoltatott, éltető víztől.

Közeledjünk bármily szándékkal e gigászok felé, legyünk bár kérges szívű fakitermelők, vagy finomkodó faölegetők, egyben biztosak lehetünk: a fák már tudnak rólunk mindent, mielőtt megpillantanánk őket. Tudnak rólunk a gyökereiket a mélyben összekötő, hírt vivő gombafonalaktól, ismerik gondolatainkat, számlálják lépteinket – és könnyedén keresztüllépnek rajtunk. Ez persze a legtöbb esetben csak afféle költői képe kiseded, halandó emberlétünk, s a fák évszázados élete ellentétének, toposza a szakadéknak, mi a gyors, szenvedélyes ember-lét, s a lassú, bölcs fa-lét közt húzódik.

De kézzelfogható realitás lesz, mihelyst a göcseji járótolgyról (*Quercus ambulatus gocolium*) beszélünk. Nyugalmi állapotban e fajt semmi nem különbözteti meg egy kocsányos tölgytől: repedezett, vastag kérgével, földig boruló koronájával, 8, vagy 12 karjú leveleivel, félkör, vagy háromszög alakú levélforradásaival, avagy ripacsaival (*cicatrix*), és idősebb korában hatalmas méreteivel vívja ki tiszteletünket. De csalódhat a vándor, ha napszállta előtt biztos éjjeli menedéket remélve tövébe heveredik: az éj sötétjében bármikor továbbállhat e ritka tünemény.

A tudomány mindig szívesebben keres választ a hogyanra, mint a miértre (ellentétben a hagyománnyal, ami utóbbira eleve tudja a választ, a többi meg magától értetődik számára), így tudományosan bizonyított, hogy a göcseji járótolgy valójában nem is jár, hanem lebeg, és ehhez a lebegő gyökértalaj-birodalmát (*Imperium humusradix levitatum*) használja. Vagyis gyökerestül-földlabdástul-mindenestül kiemelkedik a földből, a levegőben megtesz – általában – pár száz métert, majd valahol máshol ismét a földbe ágyazódik. Ám ezt sokan cáfolják, mondván, hogy akkor a járótolgyek élőhelyein óriási gödrökre bukannánk, hisz 20-30 méter mélyre is fúrhatja gyökereit egy korosabb példány. Márpedig gödör sehol, no meg fák tövében pihenni vágyó, majd csalódottan gödörbe pottyant turisták se szoktak panaszkodni a göcseji előljáróságon. Erre a levitátumisták persze az úgynevezett aktív talajcserére hivatkoznak, mi szerint arról a helyről, ahová a járótolgy ellebeg, egy kellő méretű földdarabnak mennie kell, hogy helyet adhasson az odatelepedő gyökértalaj-birodalomnak. A bölcs járótolgy ezért az előre kiválasztott területet már menet közben megtanítja lebegni, az meg nyugodtan odalebeg, ahonnan a tölgy kilebegett, és szent a béke.

A levitátumellenesek, avagy lépésisták viszont azt bizonyították be tudományosan, hogy a járótolgy tényleg rendszeren lépdél szerteágazó gyökérrendszerével, vagyis újra és újra kihúzza gyökereit az azokat féltő, óvó szeretettel útjukra engedő, dús göcseji földből, aztán újra és újra bedugja gyökereit az azokat áldó gondoskodással visszafogadó, hűséges talajba. Legalábbis bizonyos gyökereit, mert más gyökereket nem dug vissza járás közben újra és újra, hanem kúszó, kígyózó, egyensúlyozó mozgással (*serpentus librus dinamica*) a talaj felszínén. Ebből persze mozgás közben semmi nem látszik, és nyoma sem marad, hisz a göcseji járótolgy is az e tájegység több fájára is jellemzően a göcseji párhuzamos tereket és dimenziókat (*Parallela locus gocolium*) használja. Hagyományaink szerint ugyanezt teszi például a göcseji gyertyás szarvas, mikor gigantikus agancsával oly csapásokon halad, mik haladása pillanatában adott terület jelenében

nem is léteznek, ám az állat képes adott terület másmilyen térbeli lehetőségeit imaginálni egy másik, lehetséges időből, mikor pont van ott egy csapás. És az imagináció oly sikeres, hogy a gyertyás szarvas áthaladásának pillanatában meg is valósul a konkrét dimenzióatlépés. Ezt laikusoknak így magyarázta 2009-ben Zala vármegye egyik nemzetközi berkekben is elismert szülőtte, dr. Bölcskő-Kosarassy Szofi lézerfizikus, parananológus, és hadronütköztető-szeptikus:

„Radix CV=DM2~Locus≤Sulcus DM- Tenebrum, vagyis a göcseji járóölgy egy pándimenzionálisan pulzáló belső mozgás segítségével imaginálja, környezetére vetíti, és annak aktív részvételével, gyors egymásutánban meg is valósítja azokat a képeket, amelyeket a párhuzamos valóságok végtelenjei között talál. Egészen leegyszerűsítve: a tölgy elképzeli, hogy egyik gyökerét kihúzza a talajból, és pár méterrel odébb ismét a talajba fúrja, más gyökereivel pedig közben kúszik és egyensúlyoz. Élettere is elképzeli ezt, mert a tölgy szépen megkéri rá, és olyan szép részletesen képzelik el, hogy a mozgás pontosan és minden károkozás nélkül meg is valósul. Az egész folyamat végtelenségig ismételt filozófiai alapkérdései: miért ne lehetnék valamennyivel odébb? Hogy legyen ez jó mindnyájunknak? Hogyan csináljuk? És mivel az ilyen kérdéseket a mai, deszakralizált ember tudatában többnyire valami áthatolhatatlan, kísérteties plazmaköd lengi be, az önkéntelen mentális önvédelem a legtöbb halandó látóidegei számára automatikusan a gyakorlatban is köddel takarja el a göcseji járóölgy mozgását. Vagyis, ha csak nem vagyunk feketeöves szellemi látók, a tölgy járását csak egész homályosan, elmosódva, felismerhetetlenül látjuk, még akkor is, ha pont az orrunk előtt sétál el.¹”

Mikor dr. Bölcskő-Kosarassyt naiv lelkek ezek után arról kérdezték, hogy ha a göcseji járóölgy elképzeli valamit, és máris dimenziókon át közlekedik, akkor miért nem megy ez a teremtés koronájának is, a tudós hölgy csak így felelt:

– Hja, kérem, bárkinek megy ez, aki a másodperc törtrésze alatt, pontról pontra el tudja képzelni látható és láthatatlan lénytagjainak és pándimenzionális kivetüléseinek többmilliárd részecskéjét, a részecskék egymással és a környezettel való viszonyát, meg ezek metamorfózisait. Gyakoroljunk csak bátran és végtelen türelemmel, kezdeti kudarcaink fájalmát enyhítve a ténnyel: a teremtés világától soha el nem távolodott, vagyis sejtiszintű információátvitel szemponyjából az emberiséget évmilliókkal leköröző göcseji járóölgy is csak pár száz métert megy fiatalon, legendás, több száz kilométeres útjait már akkor rója, ha évei száma is eléri körülbelül a százat.

Egész más oldalról közelítette meg az ősi növény titkait hazánk népszerű nyelvészpárosa, dr. Bolygó Medárd és dr. dr. Bolygóné Kincses Fűvellő. Idézzük a hazai botanikalingvisztika és flórafenomenológia úttörőit:

„A tölgy férfi vagy női minősége kultúráról kultúrára vitatott, illetve pulzáló mozgást mutat. A rendszertani név a kelta quer (szép) szóból ered, a csertölgyet Quercus roburnak, költőien magyarítva az erő szépfájának mondjuk. Érdekes hogy az angol oak szó, amit a csudálkozás ősi intonációjával óóók-nak ejtünk, kifejezőereje miatt szintén kelta eredettel kecsegtet. Az ilyen, hosszú magánhangzós óóók-ak a mindenkori vallási rituálék kántáló énekbeszédének refrénszerűen ismétlődő részei voltak, hisz kiejtésüket bármennyire el lehetett nyújtani – ez már a szertartók tüdőkapacitásán múltott. A mi tölgy szavunk hangzása nem véletlenül cseng össze a hölgyével: Boldogasszonynak ajánlott országunk népe ősnyelvében jobban őrzi a teremtés női minősége iránti tiszteletét, mint azt a legtöbb, magát ma magyar ajkúnak valló ember sejténé. Nyilvánvalóan tabuszóról beszélünk, amit eredetileg csak rituális cselekedetek során

¹ A mozgó fákat körülvevő, így megfigyelésüket lehetetlenné tevő homály jelenségét J.R.R. Tolkien igen pontosan írja le a Gyűrűk Ura második kötetében. A világ egyik legnagyobb mesélője persze nem konkrétan a göcseji járóölgyről, hanem a messzi múlt ma már elképzelhetetlen hatalmú és erejű, és nem is mindig jóindulatú fa-lényeiről beszél: „Magsűrűsödött a köd körülöttük. Fölöttük még haloványan világított egy-két csillag; de kétoldalt áthatolhatatlan homály emelt falat elébük: a vonuló árnyéktornyokat elválasztó keskeny folyosón álltak. Hangokat hallottak, suttogást, nyújtott nyögést, és véget nem érő suhogást: rengett alattuk a föld. Úgy érezték, egy örökkévalóság telt el azóta, hogy csak ülnek itt és rettegnek; de elvonult az utolsó sötét alakzat is, s a hangok elültek, elvesztek a hegy nyúlványai közt. (...) De a különös fákat a katlanban nem látták többé; éjnek idején tértek vissza, aztán elvonultak a Fangorn messzi sötét völgyébe.”

lehetett kiejteni, a köznyelvben valamilyen, az oak-hoz hasonló, tiszteletteljes ámulatot kifező szó terjedhetett el, mint a németek körében ma is élő Eiche, ami a magyar – ma már indulatszónak vélt – ejha egyszerű átvétele. Ebben a tekintetben kérdéses, hogy a kelta oak nem szolgált-e szintén inkább a hölgy-tölgyhöz hasonló tabuszó afféle „álcázására” – ám erre csak akkor kaphatunk majd megbízható választ, ha megszületnek végre a kelta druidák és ősmagyar naptálosok ókori preszinkretista vallási kísérleteire vonatkozó kutatási eredmények.”

Az említett ősanai minőség iránti tiszteletnek több, göcseji Attila-legendaváltozatban is nyoma van, az egyik legszebbet halhatatlan költőnk és mesélőnk, Szabadpániky Kettős Dömötör jegyezte le még 1689-ben:

„A sudár tölgy akkor hatalmas palástként hajtá alá busa koronáját, paisként védve Attila királt. A rácz vitéz kopiája a tölgybe fúróda: a kegyes fa megmenté a királ életét. A Palócz herczeg kiáltá: Dicsóság és hála Miasszonyunknak, az Égi Hölgynek! Az Naptartó Fa segél győzelemre! Vágjad az rongyot, korpázd az rácot! És irtóztató kiáltással rontának az ellenre Attila királ és a Palócz herczeg seregei, mert lelkökben egy szív doboga. Szabiájuk s sisakjok vetekedék a Napnak fényével, pajzsok döngé, léptök szálla, ahogy reázuhogznak a ráczok soraira. Százannyian voltak azok, de hiába: őseik szellemei elfordíták rólok tekintetök, mert rettegek Boldogasszony tölgyének hatalmát. A rácz sereg szívére akkor félelem borula, lelkök megtöre, sisakjok behorpada, paisaik kedég aprótska dirb-darabkákra repedezének, oly aprókra, mint akár egy kicsinyke bogár, s kardforgató karjok vérzön hanyatla a hún és palócz vitézek csapásaitul. Mind levágák azt, ki nem futa akkor minden fegyvert s hadijelvényt szerteszórva az ékes Göcseiből. De Attila királ szigorú parancsolatára a menekülőket nem üldözik: vigyék csak hírét azok Göcseiország vitézségének! A sok elhajigált rácz zászlót, díszes sisakot, ékes lószerszámot, s mind a kincset kedég nagy halomba hordák a levágott testektől küsdeg arrább, ám zsákmánynak abból semmi meg nem tartott, hanem kegyes áldozatul mind az Boldogasszony tölgyének tétetett.”

De dicső múltunk véres lapjain kívül is sok történet akad, mi a vándortölgy irántunk való kegyes jóindulatáról árulkodik, például az Európa-szerete ismert vándoraneidotának, a szerelmesek tölgyfájának göcseji változata – de ne szerénykedjünk holmi változatokkal! Ha helyén van a szívünk, éreznünk kell, hogy ez az eredeti. De legyen bármily derűsen jóságos is a következő történet vándortölgye, soha ne feledkezzünk meg a kellő tiszteletről, ha e csudálatos teremtmény hazájában, a Kerka-patak környékén, és valahai vízgyűjtő területén, vagyis a Kerka-vidéken, azaz Hetésben, másszóval Nyugat-Göcsejben járunk. A szerelmesek vándortölgyének története pedig így szól:

Élt egyszer hajdanán, a tágas Göcsejben, egy világszép grófkisasszony. Szépségének híre messze földeket bejárt, kérők száza ostromolták, de az ő szíve bizony csak a kastély szegény lovászfújáját dobogott. Titokban, s röviden találkozhattak csak, mégis megesküdtek: vagy egymáséi lesznek, vagy a halálé. A kemény szívű gróf megneszelte a dolgot: a lovászfújának az erdőbe kellett menekülnie a bős atya pallosa elől, a leányt pedig a kastély legmagasabb tornyába zárták, hogy gondolkodjon egy kicsit az élet dolgain, míg atyja lezárja a tárgyalásokat a társadalmilag és gazdaságpolitikailag legmegfelelőbb kéréssel. A grófkisasszony, hogy enyhítse rabsága kínját, leveleket írt szerelmének, s azokat jobb híján a toronyszoba ablaka alatt magasodó, ősök tölgy odvába hajigálta. Ez a tölgy pedig az embernél sokkalta öregebb és bölcsőbb vándortölgyek nemzetségéhez tartozott. Ki is olvasta e vándortölgy a grófkisasszony patakzó könnyektől áztatott leveleit, és megesett rajta a szíve, mert az írásból megbizonyosodott felőle: e rövid életű leányember oly nagy szerelmet hordoz lelkében, mi állhatatosságában már a fák létéhez hasonló. Fölkerekedett hát a vándortölgy gyökereit szaporázva, törzsét hajlítgatva, tereken átlépdelve, koronájából nagy homályt bocsájtva, s el is ért az erdőben arra a tisztásra, ahol szegény lovászfúj tanyázott gombát majszolgatva, makkot ropogtatva, és kedveséről ábrándozva rongyos, hideg gatyában. A vándortölgy álmat küldött a legényre, följe borult, hogy az, fölbredvén, egyből megtalálhassa a tölgy odvában a grófkisasszony leveleit. Majd kiugrott a bőréből a lovászfúj örömeiben, mikor olvasta azokat, válaszolt is rájuk nyomban, csókjaival borítva el minden szót és betűt, de még az írásjelekről sem feledkezett meg. Így leveleztek egymással hetekig, ez tartotta bennük a hitet és a reményt, hogy egyszer sorsuk jóra fordul, s egymáséi lehetnek. És hozta-vitte a derék vándortölgy a leveleket, a szerelmesek pedig mit se tudtak e titkos csudáról, mert a vándortölgyek úgy is el tudják olvasni a levelet, hogy nem bontják ki.

De ahogy teltek a hetek, a zord atya befejezte tárgyalásait a szociálisan legkvalifikáltabb kérővel, leányának pedig parancsba adta, hogy készüljön az esküvőre, holnapután szertartás, minden egyes kelletlenkedő mozdulat egy pofont ér.

A grófkisasszony persze ezt is megírta egy könnyáztatva levélben a lovászfúúnak, a vándortölgy ezt is elvitte az erdei tisztásra, a lovászfúú ezt is olvasta, és büszke szerelmes szívének minden buzgalomával azt válaszolta rá, hogy akkor ő holnapután odamegy, és párbaj, mészárlás, bosszú, és hősi halál, és utolsó vérig, ha ők nem lehetnek egymáséi.

A vándortölgy ezt is olvasta, és annyira fölcukkolta magát, mint utoljára hatszáz évvel azelőtt, mikor valamelyik félhülye, palástseggű Habsburg ágyútalpakat akart belőle faragtatni.

Miközben ment vissza a maga módján az erdőből a kastély kertjébe, a legmagasabb toronyszoba ablaka alá, már fajtájához és nemzetségéhez méltatlanul ideges volt, de mire odaért s meglátta az esküvői előkészületeket, egészen gorombán fölülkerekedett benne az igazságérzet. A zord atya ugyanis épp a reménytelen szerelemtől félholt leányát pofozta föl, miközben az osztályszinten kasztméltó kérő (egy nyálkásszemű, főzöttvállú Habsburg-ivadék) a kastély halljában várakozott a taknyát törülgetve, hogy a társadalmilag frekventált násznépről már ne is beszéljünk.

Fogta hát magát szépen a vándortölgy, és hajlékonyabb ágaival körülfonta a kastély legmagasabb tornyát, és gyöngéden kiemelte belőle a grófkisasszonyt. Kevésbé hajlékony ágaival pedig megpaskolta kicsit a zord atya, meg a nyálkásszemű kérő, meg az egész násznép nagyokos fejét, amitől azok egy időre belemélyedtek a talajba, de legalább volt idejük gondolkodni az örök igazságon, mi szerint az igaz szerelmesek útjába állni nem érdemes. Hogy mire jutottak, mire ezt végiggondolták, arról már nem szól e mese. De arról annál inkább, hogy a járótolgy fölkapta a grófkisasszonyt, és elvitte az erdei tisztásra kedveséhez, a szegény lovászfúúhoz, és ezek aztán boldogan éltek, amíg meg nem haltak, és csupa olyan gyermeket nemzettek, akik tisztelték és becsülték a göcseji járótolgyek ősi nemzetségét, hisz tudták, hogy ez a titokzatos és rejtőzködő faj embert sosem hordoz ágai közt vonulása közben – egyedül az ő szülőanyjukkal tett kivételt.

Illusztráció: Varga Virág

